

УДК 341.655 (477)

Шинкар В. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Король М. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Качур Ю. Б.

*магістр факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Shynkar V. A.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of International Economic Relations
Uzhhorod National University*

Korol M. M.

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of International Economic Relations
Uzhhorod National University*

Kachur Yu. B.

*Master of Faculty of International Economic Relations
Uzhhorod National University*

ОСОБЛИВОСТІ ВВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ УКРАЇНИ ЩОДО РОСІЇ

FEATURES OF UKRAINE ECONOMIC SANCTIONS ON RUSSIA

Анотація. У статті проведено аналіз експорту товарів та послуг з України, проаналізовано основні країни – партнери України та нинішнє протистояння Росії з Україною та ЄС у газовій сфері. Окреслено основні проблеми для вітчизняної економіки у газовій сфері. Вказано найбільш проблемні санкції та обмежувальні заходи стосовно громадян і юридичних осіб РФ в Україні, персональні економічні санкції відносно російських банків.

Ключові слова: Україна, Росія, економічні санкції, експорт товарів, імпорт товарів, експорт послуг, імпорт послуг.

Постановка проблеми. В умовах сучасної глобальної взаємозалежності країн порушення окремими з них наявних правил взаємодії, співпраці та співіснування супроводжується застосуванням міжнародних еконо-

мічних санкцій. Економічні санкції на сучасному етапі існування міжнародних відносин є чи не єдиним надійним інструментом впливу на державу, що порушує норми міжнародного права, вдається до збройних конфліктів та

насилення і зачіпає інтереси держав-партнерів у всіх сферах зовнішньоекономічної діяльності. Сучасні міжнародні відносини повинні продовжувати вдосконалювати процес санкційної політики і чітко визначати цілі, які мають досягатись економічними санкціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уведення економічних санкцій України щодо Росії знаходяться у центрі уваги багатьох учених-економістів. Дослідженню цих проблем присвячено праці таких науковців, як А.А. Белькевич, Н.Н. Щєбарова, О.І. Павлюк, А.В. Єгоров, Д. Лейтон-Браун, Р. Гаас та Дж. Кіршнер та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Специфіка нинішнього етапу українсько-російських економічних відносин полягає в тому, що вони набувають конфліктного характеру, ознак протистояння за умов російської військової агресії. До вже традиційних зон українсько-російського економічного конфлікту не лише додалися нові елементи, а й де-факто відбувається зміна характеру двосторонніх економічних відносин на різних рівнях їх реалізації: державному й приватному. Необхідним постає завдання ретельного дослідження введення економічних санкцій України проти Росії.

Мета статті полягає у здійсненні аналізу економічних санкцій в міжнародних економічних відносинах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогоднішнє українсько-російське економічне протистояння позначається як на структурі й динаміці двосторонньої торгівлі, так і на розвитку різних галузей та секторів економіки обох країн. Хоча, звичайно, відносний вплив цього протистояння на економіку України та Росії різний через різницю їх масштабів.

Аналіз даних Державної служби статистики України вітчизняної зовнішньої торгівлі товарами з Росією показує, що у квітні-липні 2014 р. динаміка експорту українських товарів до Росії була більш рівномірною, ніж динаміка імпорту товарів із Росії. Щомісячні коливання вартості експорту українських товарів до Росії у цей період становили близько 5–6%. Що ж стосується динаміки імпорту російських товарів в Україну, то оскільки в його структурі надзвичайно висока частка належала енергоносіям, щомісячні коливання вартості імпорту товарів із Росії були більшими за коливання експорту українських товарів і, відповідно, перебували в межах 21–34%. Причому з травня 2014 р. доволі помітно видалася тенденція скорочення обсягу імпорту російських товарів в Україну. У результаті в липні 2014 р. Україною було імпортовано російських товарів на суму майже у два рази меншу, ніж у травні цього ж року [1].

Проаналізуємо основні країни – партнери в експорті та імпорті товарів з України в 2015 р. (рис. 1, 2).

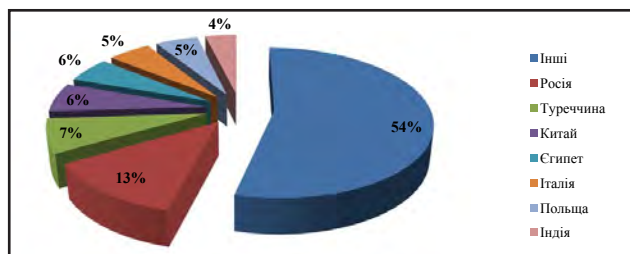

Рис. 1. Основні країни – партнери в експорті товарів у 2015 р. [2]

Як видно з рис. 1, зовнішня торгівля товарами України з Росією (експорт) помітно знизилася в період 2013–2015 рр. Так, згідно зі статистичними даними, якщо в 2013 р. зовнішня торгівля товарами становила

14 786,7 млн. дол. США, у 2014 р. – 9 798,2 млн. дол. США, то вже в 2015 р. вона становила лише 4 827,7 млн. дол. США. У 2015 р. Росія серед основних країн – партнерів в експорті товарів посіла друге місце (12,7%), далі йдуть Туреччина (7,3%), Китай (6,3%), Єгипет (5,5%), Італія (5,2%), Польща (5,2%), Індія (3,8%) та ін. (54,0%).

У зовнішній торгівлі товарами Росії з Україною (імпорт) теж спостерігається помітне скорочення обміну в період 2013–2015 рр. Якщо в 2013 р. зовнішня торгівля товарами Росії з Україною становила 23 097,6 млн. дол. США, у 2014 р. – 12 700,0 млн. дол. США, то в 2015 р. – лише 7 492,7 млн. дол. США [2].

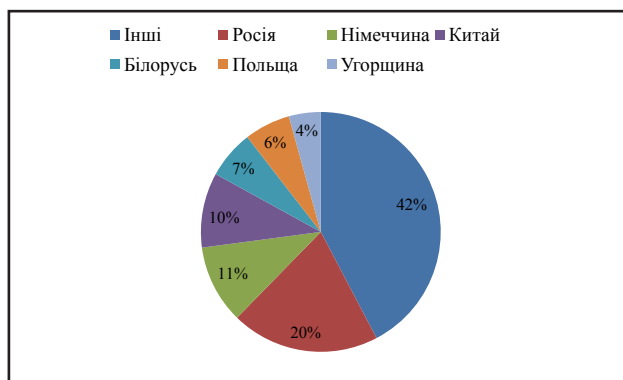

Рис. 2. Основні країни – партнери в імпорті товарів у 2015 р. [2]

На рис. 2 видно, що серед основних країн-імпортерів Росія займає друге місце (20%), за нею слідує Німеччина (11%), Китай (10%), Білорусь (7%), Польща (6%), Угорщина (4%).

У зовнішній торгівлі послугами (експорт, рис. 3) теж спостерігається різке скорочення за період 2013–2015 рр. Якщо в 2013 р. зовнішня торгівля послугами України з Росією становила 5 257 698,7 тис. дол. США, у 2014 р. – 3 537 813,3 тис. дол. США, то в 2015 р. вона знизилася до 3 039 844,5 тис. дол. США [2].

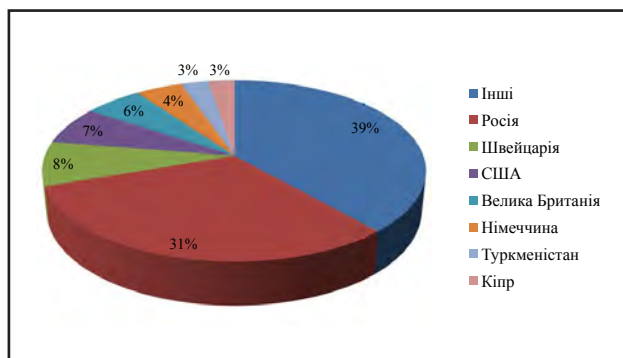

Рис. 3. Основні країни – партнери в експорті послуг у 2015 р. [2]

Із рис. 3 видно, що серед основних країн – партнерів в експорті послуг у 2015 р. Росія посіла також друге місце (31%), далі слідує Швейцарія, США, Велика Британія, Німеччина, Туркменістан та Кіпр (8%, 7%, 6%, 4%, 3% та 3% відповідно).

У зовнішній торгівлі послугами (імпорт, рис. 4) за період 2013–2015 рр. теж не обійшлося без скорочень. Так, у 2013 р. торгівля послугами Росії з Україною становила 1 232 997,5 тис. дол. США, у 2014 р. – 885 789,0 тис. дол. США, а вже у 2015 р. – 653 898,2 тис. дол. США [2].

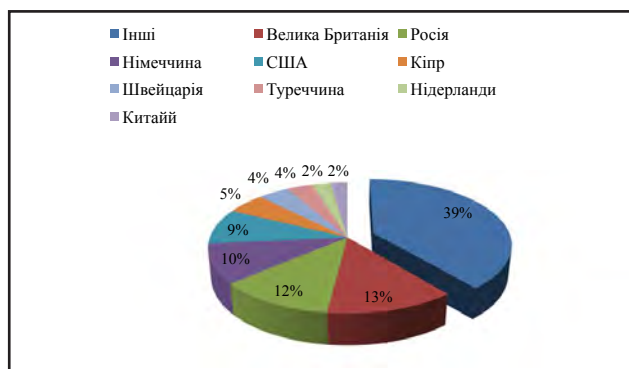

Рис. 4. Основні країни – партнери в імпорті послуг у 2015 р. [2]

Із рис. 4 видно, що серед основних країн – партнерів в імпорті послуг у 2015 р. Росія має 12%. У цьому ж списку основними партнерами України також стали Велика Британія (13%), випередивши РФ, Німеччина (10%), США (9%), Кіпр (5%), Швейцарія (4%), Туреччина (4%), Нідерланди та Китай (2% і 2% відповідно).

Цілком закономірно, що однією з ключових ланок сьогоденного економічного протистояння України з Росією стала газова сфера. Припинення поставок російського газу виокремлює низку напрямів скорочення очікуваного дефіциту газу в Україні. Одним із них є реверсні поставки газу в Україну з країн ЄС.

У 2014 р. такі поставки почали здійснюватися з території Польщі, Угорщини та Словаччини. Так, за даними Державної служби статистики, лише в липні 2014 р. Україна імпортувала природний газ з Європи загальним обсягом 221,3 млн. куб. м і сукупною вартістю 79,7 млн. дол. за середньою ціною 360,2 дол./тис. куб. м. Зокрема, із Німеччини (польський газовий коридор) у липні 2014 р. було імпортовано 147,9 млн. куб. м на 52,2 млн. дол. (середня ціна – 352,9 дол.), з Угорщини – 73,4 млн. куб. м на 27,5 млн. дол. (середня ціна – 375 дол.). Утім, у попередні місяці, коли в Україну постачався російський газ за ціною 385 дол./тис. куб. м, середня ціна імпортованого Україною газу становила відповідно в червні – 366,9 дол./тис. куб. м, у травні – 364,7 дол., у квітні – 375,8 дол./тис. куб. м [1].

Поки залишається відкритим питання, до якої межі може дійти нинішнє протистояння Росії з Україною та ЄС у газовій сфері. Найімовірніше, російська сторона прагнути всіма силами, у рамках правових норм укладених нею з європейськими компаніями контрактів, обмежувати обсяги поставок газу європейцям та використовувати можливість цінової гри на європейському газовому ринку для підвищення поточної ціни на газ за спотовими контрактами. Мета таких заходів якщо не припинити, то принаймні мінімізувати реверсні поставки газу в Україну протягом якомога довшого періоду часу. Що ж стосується повного припинення поставок російського газу до ЄС, то воно малоймовірне і, як правило, експертами серйозно не розглядається, адже подібна «газова війна» нині, врешті-решт, більше зашкодить Росії, ніж ЄС чи Україні в цілому.

Таким чином, у газовій сфері нинішнє українсько-російське протистояння основні проблеми для вітчизняної економіки створює насамперед у короткотерміновому періоді. За таких умов у віддаленій перспективі (п'ять років і більше) можна доволі впевнено говорити про зростання конкуренції на вітчизняному газовому ринку. Запорукою цьому буде цілком імовірне прагнення ЄС послабити залежність своїх держав-членів від поста-

вок російського газу, адже саме сьогоденнє українсько-російське протистояння зайвий раз наочно продемонструвало Європі загрози, які тягне за собою її надмірна залежність від поставок російського газу.

Що ж стосується опосередкованого впливу нинішнього українсько-російського протистояння на макроекономічні параметри вітчизняного господарства, то воно де-факто відбувається через військове протистояння на Донбасі та знаходить своє відображення у збитках українського суспільства від цих воєнних дій. Так, за попередніми підрахунками інформаційно-аналітичного центру Ради національної безпеки і оборони України, тільки прямий економічний збиток України внаслідок загострення суспільно-політичної ситуації і збройного протистояння на Донбасі можна оцінити в суму понад 30 млрд. грн. Із зазначеної суми на відновлення об'єктів промисловості та торгівлі було потрібно близько 4,8 млрд. грн., об'єктів дорожнього господарства – 2,15 млрд. грн., об'єктів жилого фонду – 1,75 млрд. грн., електростанцій і об'єктів газопостачання – 1,2 млрд. грн., для відновлення та ремонту об'єктів залізничного транспорту – майже 0,9 млрд. грн. Щоправда, зазначена оцінка має лише попередній характер із двох причин: по-перше, не всюди здійснювалася належна інвентаризація об'єктів, що підлягають відновленню; по-друге, воєнні дії на Донбасі де-факто ще тривають. Тому цілком імовірно, що загальна сума збитків унаслідок загострення суспільно-політичної ситуації і збройного протистояння на Донбасі зростатиме разом із продовженням воєнного конфлікту [1].

Зважаючи на ситуацію, що склалася у відносинах між Україною та Росією, та всю складність торговельно-економічного співробітництва, яке так чи інакше пов'язане зі збройним протистоянням між сторонами, 14 серпня 2014 р. в Україні було прийнято Закон «Про санкції» для захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності. Закон передбачає, що санкції можуть застосовуватися з боку України щодо іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи – нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність. В умовах російсько-української війни Закон спрямовано саме проти Російської Федерації.

Метою Закону, як сказано в пояснювальній записці, є створення механізму невідкладного та ефективного реагування на наявні і потенційні загрози національним інтересам і національній безпеці України, включаючи [3]: ворожі дії; збройний напад інших держав чи недержавних утворень; завдання шкоди життю та здоров'ю населення; захоплення заручників; експропріацію власності на території України; завдання майнових утрат та створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод.

Санкції можуть бути секторальними (щодо іноземної держави або невизначеного кола осіб певного виду діяльності) або персональними (щодо фізичних або юридичних осіб, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність). Вони застосовуються до держави чи особи, якщо їхні дії [3]:

- створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України;
- сприяють терористичній діяльності;
- порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави;

– призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових утрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод.

Санкції або обмежувальні заходи стосовно громадян і юридичних осіб РФ почали вводитися в Україні починаючи з березня 2014 р. Рішенням РНБО Україна припинила будь-яке військово-технічне співробітництво, а також співробітництво у воєнній сфері та сфері безпеки з Російською Федерацією. Кабінетом Міністрів України, Міністерством оборони, СБУ та розвідувальними органами України денонсовані угоди з відповідними структурами РФ та припинено співробітництво у цих сферах. Україна припинила обслуговування ракетних комплексів, які є важливим складником ракетних військ стратегічного призначення РФ, що вироблялися на підприємстві «Південмаш». Припинено військовий транзит та транзит товарів подвійного призначення як територією, так і повітряним простором України. Правоохоронні органи України розпочали низку кримінальних проваджень проти високопосадовців РФ. Станом на 10 вересня 2015 р. на територію України заборонено в'їзд понад 1 700 громадянам Росії. В'їзд на територію України з території РФ введено виключно по закордонних паспортах [4].

16 вересня 2015 р. Україна запровадила новий тип санкцій відносно Росії. Президент України Петро Порошенко підписав Указ, яким увів у дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо санкцій від 2 вересня 2015 р. На відміну від попередніх рішень української влади, які обмежували в'їзд в країну окремих іноземних громадян, санкції стосуються майже 400 фізичних і понад 100 юридичних осіб. У переліку фізичних осіб, які потрапили під дію українських санкцій, – 388 людей. Це громадяни Росії, України, представники самопроголошених республік на Донбасі, а також громадяни низки європейських країн та Ізраїлю. Санкції передбачають блокування активів, тимчасові обмеження користування належним їм майном, запобігання вивозу капіталів за межі України, а також візові обмеження. У переліку юридичних осіб – 105 підприємств та громадських організацій. Це більшість авіакомпаній Росії, деякі підприємства військово-промислового комплексу, кредитні організації, телекомпанії, громадські організації. 25 вересня 2015 р. стало відомо, що український Кабмін обмежив транзит російських авіаперевізників повітряним простором України, а окремим авіакомпаніям узагалі заборонив літати до України. Передусім це стосується «Аерофлоту» і «Трансаеро» (як і інших авіакомпаній), що виконували рейси до окупованого Криму. На початку жовтня 2015 р. СБУ заблокувало участь українських фахівців у роботах із підготовки до старту ракети «Зеніт» з космодрому Байконур, яка була закуплена «Роскосмосом» до введення санкцій і доставлена на місце запуску в Казахстан. Старт ракети неодноразово переносився. Інший «Зеніт», також доставлений на Байконур, запуск якого планувався на 2017 р., також не може бути запущений без участі українських фахівців «Південмашу» [4].

Під дію українських санкцій потрапили політики і чиновники Російської Федерації. Так, в Україну заборонений в'їзд голові Держдуми РФ Сергію Наришкіну, заступнику голови Держдуми РФ Сергію Залізнику, а також депутатам Держдуми Сергію Миронову, Олексію Журавльову, Анатолію Бібілоу, Володимирі Родіну, Володимирі Безсонову, Олександрі Куликову, Олексію Діденку, Михайлу Брячаку, Олегу Пахолкову, Миколі Рижкову, Валерію Рашкіну, Борису Резніку і голові Комітету з міжнародних

справ Держдуми Олексію Пушкову. Крім того, під санкції потрапили голова Чеченської Республіки Рамзан Кадиров, губернатор Краснодарського краю Олександр Ткачов (блокування активів), а також судді Конституційного суду РФ. Також уведено санкції стосовно високопоставлених чиновників і військово-політичного керівництва Росії, а саме щодо міністра оборони РФ Сергія Шойгу, заступника міністра оборони Анатолія Антонова, командувача Чорноморського флоту РФ Олександра Вітка, начальника Генштабу Збройних сил РФ Валерія Герасимова, командувача ПДВ Росії Володимира Шаманова, а також щодо уповноваженого при президентові РФ з прав дитини Павла Астахова. Окремо санкції накладено на керівників підприємств ВПК Росії, державних органів у сфері ВПК і підприємств, які реалізують інфраструктурні проекти в АР Крим. Також санкції введено стосовно керівника агентства з питань СНД Костянтина Косачева і політологів Сергія Маркова і Максима Шевченка. Крім того, до списку санкцій потрапили спостерігачі, які брали участь у «виборах» у Донецькій і Луганській областях, а також в «референдумі» в Автономній Республіці Крим [5].

Україна застосувала санкції і до російських ВАТ «Первый канал», ВАТ «Телекомпанія НТВ» і телеканалів «РТР-Планета» і «Россия-24». Згідно з документом, до вказаних підприємств застосовуються санкції у вигляді обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального використання.

Персональні економічні санкції торкнулися 29 російських банків, у тому числі «Банку Москви», що має 100% «дочку» в Україні «БМ Банк (Київ)», а також «Газпромбанку» (Москва), що кредитував великі українські підприємства. Згідно з документом, до них застосовується два види санкцій – блокування активів і зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань.

Санкції торкнулися найбільшого російського залізничного оператора ВАТ «Первая грузовая компания» (Москва) і його української «дочки» – ТОВ «Перша вантажна компанія в Україні» (Київ). «Повне припинення транзиту ресурсів та перевезень по території України», – такі санкції щодо них наведено в Указі Президента України Петра Порошенка від 16 вересня про Рішення РНБОУ від 2 вересня 2015 р. «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [5].

Наприкінці грудня 2016 р. Україна знову розширила свої санкції і продовжила їх на рік. Так, застосовано санкції проти осіб, незаконно обраних до Державної думи Росії за результатами так званих виборів, проведених окупаційною владою на території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, членів так званих виборчих комісій, українських підприємств у Криму, що були незаконно перереєстровані за російським законодавством. Також санкції запроваджено щодо посадових осіб російських правоохоронних органів і судів, причетних до незаконного утримання українських громадян у Росії. РНБО також застосувала санкції до колишніх керівників України, які оголошені в розшук і переходять за кордоном та причетні до фінансування терористичної діяльності і гібридної агресії Росії проти України. Крім того, запроваджено санкції проти підконтрольних Росії юридичних осіб, причетних до ведення Росією гібридної війни проти України в інформаційній сфері та кіберпросторі [6].

Україна розширила санкції проти Російської Федерації, обмеживши й діяльність низки російських платіжних систем. Відповідне рішення закріплене Указом Президента України. Згідно з документом, вводиться заборона на [7]:

1) здійснення діяльності в Україні і скасовується реєстрація договорів резидентів України про участь у міжнародній платіжній системі «Золота Корона», платіжною організацією якої є РНКО «Платіжний центр»;

2) на узгодження умов і порядку діяльності в Україні міжнародної платіжної системи «Юністрім», якою управляє АТ «КБ «Юністрім», а також скасовується реєстрація договорів резидентів України про участь у міжнародній платіжній системі «Юністрім»;

3) узгодження умов і порядку діяльності в Україні міжнародної платіжної системи «Колібри» (раніше – «Бліц») і діяльності її платіжної організації, якою керує «Сбербанк Росії», а також скасовується реєстрація договорів резидентів України про участь у міжнародній платіжній системі «Колібри»;

4) здійснення діяльності в Україні і скасовується реєстрація договорів резидентів України про участь у міжнародній платіжній системі «Міжнародні грошові перекази «Лідер», платіжною організацією якої є НКО «АТ «Лідер». Указом вводиться і заборона узгодження умов та порядку діяльності в Україні міжнародної платіжної системи Anelik, якою керує ТОВ «КБ «Анелік РУ», та скасовується реєстрація договорів резидентів України про участь у міжнародній платіжній системі Anelik;

5) узгодження умов і порядку діяльності в Україні міжнародної платіжної системи Blizko, якою керує АКБ «Св'язь-Банк», і скасовується реєстрація договорів резидентів України про участь у міжнародній платіжній системі Blizko.

Незважаючи на всю складність ситуації і постійне посилення санкційного режиму України щодо Росії, обсяг прямих інвестицій в Україну з Російської Федерації станом на 01.07.2016 становив 4 740,4 млн. дол. США, або 10,6% загального обсягу, який надійшов в Україну. Обсяг прямих інвестицій з України в Російську Федерацію станом на 01.07.2016 становив 137,2 млн. дол. США, або 2,2% від загального обсягу інвестицій України в економіку країн світу. Обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з Російською Федерацією в 2016 р. становили 4 304,4 млн. дол. США і зменшилися порівняно з аналогічним періодом 2015 р. на 3 137,5 млн. дол. США, або на 42,16%. Експорт товарів дорівнював 1 670,5 млн. дол. США і порівняно з аналогічним періодом 2015 р. зменшився на 1 017,0 млн. дол. США, або на 37,85%. Імпорт товарів становив 2 633,9 млн. дол. США і порівняно з аналогічним періодом 2015 р. зменшився на 2 120,3 млн. дол. США, або на 44,60%. Сальдо в торгівлі товарами з Російською Федерацією негативне – 963,4 млн. дол. США (у січні-червні 2015 р. негативне сальдо становило 2 066,5 млн. дол. США) [7].

Протягом 2014–2015 рр. Україна та Росія погрожували одна одній різними торговельними санкціями, ембарго і навіть повним припиненням торгівлі, а з 1 січня 2016 р. Росія ввела часткове продовольче ембарго та призупинила дію Договору про зону вільної торгівлі з Україною. Даний крок російська сторона пояснює набранням чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка почала діяти 1 січня 2016 р. Це рішення означає, що мито на українські товари буде таким, як і для інших країн членів СОТ. Таким чином, після скасування з 1 січня 2016 р. Росією зони вільної торгівлі з Україною ввізні мита під-

нялися з 0 до 5–20%, середньозважена ставка – до 7,7%. Окрім того, у Росії з'явилася можливість уводити додаткові квоти, заборони та інші нетарифні заходи. Черговим недружнім заходом на початку 2016 р. стала заборона транзиту української продукції через територію Росії [8].

Обидві країни протягом 2015 р. намагалися вирішити спірні питання у СОТ та в рамках трьохсторонніх консультацій у форматі Україна – ЄС – РФ. Основною мотивацією переговорів, які ініційованих РФ, був захист свого внутрішнього ринку від європейського імпорту. Експертні консультації мали консультативний характер, російська сторона наводила приклади щодо можливого негативного впливу Угоди про асоціацію на російський ринок, проте в результаті ніяких домовленостей не було досягнуто. Це і не є дивним, оскільки очікуваного напливу дешевого європейського імпорту, швидше за все, не відбудеться: в останні два роки Україна потерпала від глибокої девальвації національної валюти, що вплинуло на купівельну спроможність населення і зробило цей процес практично непомітним. Позови України на Росію до СОТ мали іміджевий характер та поки ні до чого не привели через тривалість розгляду справ.

Аналізуючи торговельну війну з Росією і скорочення товарообігу, необхідно виокремлювати макроекономічні наслідки та наслідки на рівні конкретних підприємств. Ураховуючи різке падіння показників торгівлі з Росією протягом 2014–2015 рр., останні торговельні обмеження в макроекономічному розрізі не матимуть особливо драматичного впливу на економіку України. На макrorівні українці не особливо відчували наслідки економічної війни, яку вела Росія проти України останнім часом, оскільки вітчизняні поставки на її ринок становили лише 2% від усього аграрного експорту України (загальний обсяг експорту агропромислової продукції до Росії у 2015 р. становив 275 млн. дол. США). Таким чином, чим більше Росія використовує засоби торговельної війни, тим менш суттєвий вплив вони справляють на економіку України [8].

Результатом торговельної війни стала зміна структури експорту до Росії, особливо в розрізі агропромислової продукції, щодо якої найчастіше застосовувалися недружні заходи. Раніше більше половини доходів від експорту в РФ надходило від поставок молочної продукції, зокрема сирів, кондитерських виробів, жирів, масел, а також напоїв. Зараз же до Росію переважно експортуються м'ясо (46%), напої, включаючи алкоголь (13%), і продукти з какао (11%). Водночас торгові обмеження мають негативний вплив для конкретних компаній, які орієнтовані на роботу саме з російським ринком. Від торговельних обмежень, які Росія запровадила з 1 січня 2016 р., найсуттєвіше страждають експортери м'яса, риби та овочів.

Висновки. Отже, з огляду на все вищесказане, можна дійти висновку, що Російська Федерація виступає стратегічним торговельно-економічним партнером України і такі різкі скорочення в зовнішній торгівлі між країнами помітно відобразилися на економіці обох країн, а постійне посилення санкційного режиму щодо Росії знову приносить свої наслідки. Однак не слід забувати, що саме вона є державою-агресором щодо України і пом'якшувати свою позицію до РФ непотрібно. Варто будувати нову політику відносин, шукати альтернативні ринки та нових партнерів.

Список використаних джерел:

1. Економічні аспекти нинішнього українсько-російського протистояння [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=387:ekonomichni-aspekti-ninishnogo-ukrajinsko-rosijskogo-protistoyannya-4&catid=8&Itemid=350.
2. Зовнішня торгівля України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Закон України «Про санкції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>.
4. Санкції України щодо Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
5. Оприлюднено список осіб і компаній, проти яких Україна ввела санкції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3564175-opryludneno-spysok-osib-i-kompanii-protu-yakykh-ukraina-vvela-sanktsii>.
6. Україна запровадила додаткові санкції проти Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2016/12/29/616310>.
7. Україна заборонила діяльність низки російських платіжних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2016/10/18/608237>.
8. Торговельна війна Росії проти України: хто переможе? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/IU_55_ukr_2016_02_03_1524.pdf.

Анотація. В статтю проведено аналіз експорту товарів і послуг із України, проаналізовані основні країни партнери України і нинішнє протистояння Росії з Україною і ЄС в газовій сфері. Визначені основні проблеми для національної економіки в газовій сфері. Вказано найбільш проблемні санкції і обмежувальні заходи в стосунку громадян і юридических осіб РФ в Україні, персональні економічні санкції в стосунку російських банків.

Ключевые слова: Україна, Росія, економічні санкції, експорт товарів, імпорту товарів, експорт послуг, імпорту послуг.

Summary. The article analysis exports of goods and services from Ukraine, analysis main country-partners of Ukraine and today's Russian confrontation with Ukraine and EU in gas sector. The article outlines main problems of the domestic economy in gas sector. Outlined the most problematic sanctions and restrictive measures concerning nationals and entities of Russia in Ukraine, personal economic sanctions concerning Russian banks.

Key words: Ukraine, Russia, economic sanctions, export of goods, import of goods, export of services, import of services.